

**Елаборат за оснивање нове научне јединице
на Одељењу за класичне науке
ЦЕНТАР ЗА СРПСКИ ЛАТИНИТЕТ**
(чл. 5 Правилника о раду научних јединица Филозофског факултета)

1. Профил научне јединице и разлози њеног оснивања

Српски латинитет – то јест писање на латинском језику на територији Србије и код Срба – недовољно је проучена област језичке, књижевне и културне историје, иако се ради о феномену који, с осцилацијама у интензитету, траје више од два миленијума – од уласка простора наше земље у границе античке римске државе до данас. Нарочито је један период новог века (XVIII–XIX столеће) обележен интензивним писањем на латинском код Срба, које је, поред спољашњим факторима условљене праксе административне и академске употребе, укључивало и самоиницијативно књижевно стваралаштво на овом класичном језику.

Одељење за класичне науке има две научне јединице – Институт за антику и класично наслеђе и Центар за библијску филологију и херменеутику – при чему је делокруг прве у домену класичних наука у строгом смислу речи, а друге делимично у домену класичних наука а делимично излази из њега, због чега је и основана као засебна научна јединица. Српски латинитет такође представља научни предмет који својом специфичношћу излази из делокруга класичних наука у строгом смислу речи, због чињенице да га чини писани корпус на латинском језику који највећим делом припада поантичким епохама, нарочито новоме веку, те, према томе, неолатинским студијама. Отуда системско научно изучавање српског латинитета тражи организационо решење у виду засебне научне јединице, а у оквиру Одељења за класичне науке Филозофског факултета у Београду као једине наставне и научне високошколске институције у Републици Србији која је матична за латински језик, што укључује и специфичне аспекте историје употребе овога језика, као што је српски латинитет.

Осим наглашене потребе да се коначно научно обради, представи и афирмише српски латинитет као локални израз дуговеког интернационалног феномена писања на латинском језику, предлог за оснивање овога центра подстакнут је и тиме што сличне институције, специјализоване за домаћи латинитет, постоје у свим земљама које као део сопствене културне историје имају активно коришћење латинског језика у усменој и писаној комуникацији, те се, имајући у виду поменућу јединственост ингеренција Одељења за класичне науке у нашој земљи, ово организационо решење може посматрати као његова формална обавеза. Истовремено, главни циљ овога центра – да се развије свестрано и научно утемељено изучавање домаћег латинитета са становишта примарно филолошког – укључиваће овом становишту инхерентну отвореност за различите приступе и за мултидисциплинарни и интердисциплинарни сарадњу са другим научним јединицама Филозофског факултета.

2. Програм рада научне јединице

Активности Центра за српски латинитет биће усредсређене на следеће области и предмете истраживања:

– Тежиште рада Центра биће на идентификовању, пописивању и дигитализовању тренутно прилично фрагментарно познатог корпуса српског нововековног латинитета. Овај корпус расут је по архивима и библиотекама ван Београда и Србије (Будимпешта, Сент Андреја, Темишвар, Братислава, Беч, Загреб, Рим и др.), те ће већ ови послови Центра имати за резултат оно што је важан задатак сваке научне јединице – остваривање конкретне научне сарадње кроз заједничке пројекте са сличним центрима, академским установама и мрежама, као и институцијама културе у земљи и иностранству.

– Паралелно са овим истраживањима тећи ће класификација пронађеног материјала и његова обрада са циљем да се добије што потпунија слика о структурним карактеристикама корпуса српског нововековног латинитета, да се опише његов профил и да се он компаративно представи у оквирима нововековног латинитета као целине. Тиме би започело и системско испитивање степена и видова служења латинским језиком код Срба, с акцентом на утврђивању домета књижевног стваралаштва.

– Трећи аспект рада Центра на пољу српског нововековног латинитета био би на његовом стварном и симболичком позиционирању у оквиру националне културне историје, што би отворило широке могућности сарадње са колегама из других хуманистичких дисциплина и Центар укључило у интердисциплинарне и мултидисциплинарне пројекте.

– У сличном смислу такође важан део рада Центра – онај усмерен на антички латинитет на територији Србије – водио би сарадњи са колегама које се баве римским епиграфским споменицима као базичним изворима за проучавање овог латинитета. У оквиру домаћег античког латинитета посебна пажња била би посвећена наративним изворима за које се зна да су настали на територији данашње Србије (као што су дела Никите из Ремезијане). С тим би била повезана и активност Центра на продубљивању знања, а још више на већој научној и широј видљивости хришћанске латинофоније као недовољно истицаног културног обележја подручја данашње Србије у касној антици и раном средњем веку.

– Обрада писаних споменика не исцрпљује изворе за познавање аутохтоног латинитета; контактни трагови тзв. балканског латинитета (већ захваћеног процесом романизације) очувани су у лексици и ономастици других језика Балкана. Пошто ова врста извора сведочи о трансформацији латинског наслеђа током поантичке епохе, једна од научних делатности Центра биће и обрада српске лексике латинског порекла (балкански латинизми и тзв. далматоромански реликти).

– Центар би такође успоставио сарадњу са колегама медијевалистима у циљу укључивања постојећих и нових сазнања о латинској писмености код нас у средњем веку

у интегрално посматрање српског латинитета, које је темељна концепцијска и методолошка поставка и програмски оквир Центра.

– Најзад, имајући у виду да је латински страни језик који се најдуже у континуитету и на професионално организован начин учи у Србији и да је део те историје и вишевековна богата уџбеничка продукција (која почиње уџбеником Захарије Орфелина из 1767), Центар би део својих активности посветио обухватном испитивању ове продукције као носећем елементу латинске писмености код нас.

Реализација ових основних програмских задатака Центра за српски латинитет манифестоваће се на више начина и нивоа важности, од којих су примарни:

– Издавачка делатност имаће за циљ да се, за почетак, објаве најважнији извори, са преводом и пратећим научним апаратом, узимајући у обзир вредност тих дела колико у литерарном, толико и историјском погледу. У следећој фази биле би прављене тематске антологије ових извора које би истакле како национални, тако и интернационални карактер корпуса српског латинитета.

– Кроз планирање и спровођење научних пројеката Центар ће организовати конференције и скупове, и активно учествовати у размени персонала с партнерским установама у земљи и иностранству.

– У рад Центра стратешки ће бити укључивани млади сарадници, посебице преко конкурса за истраживаче ресорног министарства.

3. Постојећи услови за почетак рада

Кадровски. У раду Центра за српски латинитет, као и у његовим телима, биће ангажовани наставници с различитих одељења Филозофског факултета, чланови других академских установа, као и истакнути стручњаци без обзира на афилијацију (према чл. 20 Правилника о раду научних јединица Филозофског факултета). У функцији заживелих пројеката подстицаће се рад и ангажовање научног подмлатка студијама упућеног на делокруг Центра.

Просторни. Центар за српски латинитет у почетку ће користити просторије Одељења за класичне науке. Настојаће се да Центру у догледно време буде обезбеђена засебна просторија у старој или новој згради Филозофског факултета.

Технички. Центар за српски латинитет у почетку ће се користити постојећим техничким условима (укључујући опрему) на Одељењу за класичне науке. Настојаће се да Центру у догледно време буду обезбеђени и засебни технички услови за рад.

4. Одрживост научне јединице

За имплементацију својих научних, издавачких и других програма Центар за српски латинитет рачунаће с подршком ресорног министарства, домаћих и међународних задужбина, фондација и установа културе, као и органа и служби Универзитета и Филозофског факултета у Београду.